

Autorskoppravna zaštita djela arhitekture

Petrošević, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:648321>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

KATEDRA ZA GRAĐANSKO PRAVO

Marija Petrošević

**AUTORSKOPRAVNA ZAŠTITA
DJELA ARHITEKTURE**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Romana Matanovac Vučković

Zagreb, 2022. godine

SADRŽAJ

1. UVOD U AUTORSKOPRAVNU ZAŠTITU DJELA ARHITEKTURE	1
1.1. POVIJEST AUTORSKIH PRAVA NA DJELIMA ARHITEKTURE U MEĐUNARODNOM , EUROPSKOM I HRVATSKOM KONTEKSTU	2
2. AUTORSKO PRAVO NA DJELIMA ARHITEKTURE	5
2.1. AUTORSKO DJELO	5
2.2. AUTOR.....	7
2.3. SADRŽAJ AUTORSKOG PRAVA	9
2.4. ODNOS AUTORSKOG PRAVA I PRAVA VLASNIŠTVA	13
3. NAČINI STJECANJA AUTORSKOG PRAVA	16
3.1. STVARANJE DJELA	16
3.2. AUTORSKO DJELO STVORENO U RADNOM ODNOSU	16
3.3. STJECANJE AUTORSKOG PRAVA NA TEMELJU UGOVORA	18
3.3.1. UGOVOR O NARUDŽBI.....	19
3.4. STJECANJE AUTORSKOG PRAVA NASLJEDIVANJEM.....	21
4. SADRŽAJNA OGRANIČENJA AUTORSKOG PRAVA I SRODNIH PRAVA	21
5. POVREDE AUTORSKOG PRAVA	22
6. ZAŠTITA PRAVA U SLUČAJU POVREDE	23
6.1. ZAHTJEV ZA PRESTANAK POVREDE	24
6.2. ZAHTJEV ZA POPRAVLJANJE ŠTETE	24
6.3. ZAHTJEV ZA NAKNADU ZBOG NEOVLAŠTENOG KORIŠTENJA	28
6.4. ZAHTJEV ZA POVRAT STEČENOG BEZ OSNOVE.....	29
6.5. ZAHTJEV ZA OBJAVU PRESUDE	29
6.6. ZAHTJEV ZA UNIŠTENJE, PREINAČENJE ILI PREDAJU PRIMJERAKA NASTALIH POVREDOM I SREDSTAVA KOJIMA JE POVREDA POČINJENA	30
6.7. ZAHTJEV KOD POVREDE PRAVA NAVOĐENJA AUTORA I UMJETNIKA IZVOĐAČA ...	31

6.8. PRAVO NA PENAL.....	31
6.9. PRIVREMENE MJERE	32
7. SUDSKA NADLEŽNOST U POSTUPCIMA ZAŠTITE AUTORSKIH PRAVA ...	34
8. ZAKLJUČAK	35
9. IZVORI.....	36

Izjava o izvornosti

Ja, Marija Petrošević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Marija Petrošević, v.r.

1. UVOD U AUTORSKOPRAVNU ZAŠTITU DJELA ARHITEKTURE

Dug je period koji je protekao od prvog zakona o zaštiti autorskih prava do trenutka kada je zaštita autorskih prava priznata i autorima djela arhitekture.¹

Kod djela arhitekture posebnost je ta da na djelima arhitekture najčešće koegzistiraju dva prava pa tako i dva interesa. Jedno je pravo vlasništva, koje ima vlasnik nekretnine, a drugo je autorsko pravo autora djela arhitekture.

U Zakonu o gradnji² navedeno je tko su sve sudionici u gradnji³. S jedne strane je to investitor koji može biti pravna ili fizička osoba u čije se ime građevina gradi.⁴ On je inicijator cijelog pothvata građenja. Investitori imaju sredstva koja ulažu u izgradnju građevine. Oni su vlasnici tog arhitektonskog djela. No on mora, da bi djelo arhitekture uopće nastalo, angažirati drugog sudionika iz ZG, a to je projektant⁵. Projektanti mogu biti samo arhitekti⁶ i oni su autori prvo skice ili nacрта budućeg objekta, pa su autori glavnoga projekta te su na koncu autori izvedene građevine. Sami arhitekti, iako autori, u tom su odnosu u nešto nezahvalnijem položaju. Njih angažiraju investitori koji ih za taj posao plate i bez kojih do tako velikog pothvata ne bi ni došlo jer da bi nastalo djelo arhitekture potrebne su velike količine novca.

Znači s jedne strane imamo vlasništvo nad nekretninom a vlasništvo je stvarno pravo na određenoj stvari koje ovlašćuje vlasnika da s tom stvari i koristima od nje čini što ga je volja te da svakoga drugoga od toga isključi, ako to nije protivno tuđim pravima ni zakonskim ograničenjima.⁷ Dok s druge strane imamo autorsko pravo na toj građevini, a autorskim pravom štite se osobne i duhovne veze autora s njegovim autorskim djelom te imovinski interesi autora

¹ Prvi zakon o zaštiti autorskih prava je Zakon Kraljice Anne , donesen 1710. godine u Velikoj Britaniji. Odredbe tog Zakona odnosile su se isključivo na pravo izdavanja književnih djela, Dimovska, Sabina, Trajanje autorskih i srodnih prava, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2015., str. 4.

² Zakon o gradnji, NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19, dalje: ZG.

³ ZG, čl. 48.

⁴ ZG, čl. 49. st. 1.

⁵ ZG, čl. 49. st. 2.

⁶ ZG, čl. 51. st. 1.

⁷ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, dalje: ZV, ZV, čl. 30. st. 1.

u pogledu njegova autorskog djela.⁸ Autor ima isključivo pravo sa svojim autorskim djelom i koristima od njega činiti što ga je volja te svakog drugog iz toga isključiti.⁹

Taj sukob interesa najbolje se može ublažiti ugovornim reguliranjem međusobnih odnosa. No u nedostatku ugovornih utanačenja vrijede pozitivni zakonski propisi koji reguliraju tu materiju a relevantne odredbe se nalaze u nekoliko već spomenutih zakona (ZAPSP, ZV, ZG) ali i drugima. Možda bi sretnije rješenje bilo kada bi se odgovori mogli pronaći na jednom mjestu, no nije tako, stoga ću u ovom radu pokušati objediniti odredbe zakona koje su bitne za ovu temu a odnose se na autorska prava na djelima arhitekture.

1.1. POVIJEST AUTORSKIH PRAVA NA DJELIMA ARHITEKTURE U MEĐUNARODNOM, EUROPSKOM I HRVATSKOM KONTEKSTU

Na području današnje Dalmacije, Istre i Hrvatske južno od Save koje je bilo pod Napoleonovom vlašću, vrijedili su Francuski propisi. Stoga prvi propis koji uređuje autorskopravne odnose a koji je bio na snazi na našem teritoriju, seže u daleku 1812. godinu. Nakon toga, za područje Dalmacije i Istre koje su potpale pod Austro-Ugarsku vladavinu, na snagu je stupio zakon koji je regulirao materiju autorskih prava donesen 1846. godine¹⁰. U Hrvatskoj i Slavoniji on je važio od 1853. godine.¹¹

Zakonom o zaštiti autorskog prava iz 1946. godine po prvi puta su među zaštićena djela, izrijekom ubrojena i djela arhitekture¹².

Tim je Zakonom definirano da se autorom smatra onaj koji je stvorio djelo¹³ a štitila su se autorska prava autora, državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije bilo da su objavljena u zemlji ili inozemstvu ili da uopće nisu objavljena. Također zaštićena su i autorska

⁸ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, NN 111/21, dalje ZAPSP, ZAPSP, čl. 26. st. 2.

⁹ ZAPSP, čl. 32. st. 1.

¹⁰ Riječ je o austrijskom zakonu: Zakon za zaštitu književnoga i umjetničkoga vlasništva proti nepovladjenomu izdavanju, patisku i spotvaranju.

¹¹ Državni zavod za intelektualno vlasništvo, 19. kolovoz 2022., <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/povijest/>

¹² Zakon o zaštiti autorskog prava iz 1946., Službeni list, broj 45., 4. 6. 1946.

¹³ Ibid., čl. 5.

djela stranih državljana koja se prvi puta pojavljuju u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji.¹⁴

Članom 9. toga Zakona propisano je i vremensko trajanje autorskog prava te se autorska prava autoru priznaju za vrijeme trajanja života autora. Nakon smrti autora ta prava nasljeđuje autorova žena do svoje smrti, odnosno do preudaje i njegova djeca do njihove dvadeset i pete godine, a ako ta prava ne nasljeđuju djeca onda ih nasljeđuju roditelji do svoje smrti, odnosno unučad do navršene dvadeset i pete godine života ako ih je autor uzdržavao, odnosno baka i djed autora do svoje smrti. Kada vremenski rok zaštite istekne, autorsko pravo prelazi na državu.¹⁵

Nakon tog Zakona uslijedili su zakoni iz 1957., 1968. i 1978. godine, a svi oni su bili uvjetovani društvenopolitičkim stanjem ali se u njima također vidi i postupni napredak društva, svijesti, mnogobrojne promjene, širenje zaštite autorskih prava, konkretnije definicije.

Republika Hrvatska preuzela je Zakonom o preuzimanju saveznih zakona iz oblasti prosvjete i kulture od 26. lipnja 1991. Zakon o autorskom pravu iz 1978. godine s izmjenama i dopunama iz 1986. i 1990. godine, čime je donesen prvi Zakon o autorskom pravu u Hrvatskoj kao samostalnoj državi.¹⁶ Taj je Zakon mijenjan i dopunjavan 1993. i 1999. godine, a novi moderni Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima donesen je 2003. godine (dalje: ZAPSP 03.). Taj je Zakon kasnije mijenjan i dopunjavan nekoliko puta (2007., 2011., 2013. i 2014., 2017. i 2018. godine)¹⁷.

Nakon što je Republika Hrvatska potpisala sporazum sa Europskim zajednicama i njihovim državama članicama, koji je stupio na snagu 28. siječnja 2005. godine (Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju¹⁸) morala je uskladiti svoje zakonodavstvo s pravnom stečevinom Europske Unije (dalje: EU) kako bi konačno i sama postala država članica EU. Od tada veliki utjecaj na hrvatske zakone imaju pravni akti EU. EU donosi Direktive, Uredbe i ostale pravne akte kojima se ostvaruju ciljevi utvrđeni ugovorima EU. Djela arhitekture nisu bila posebno regulirana

¹⁴ Kuharić, Ines, Ključne koncepcije autorskog prava u hrvatskim zakonima od 1846. do 2007. godine, 2012., str.22.

¹⁵ Ibid., str. 23.

¹⁶ Državni zavod za intelektualno vlasništvo, (19. kolovoz 2022.), <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/povijest/>

¹⁷ Narodne novine, (19. kolovoz 2022.),

<https://narodnenovine.nn.hr/search.aspx?upit=Zakon+o+autorskom+pravu+i+srodnim+pravima&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretraga=da>

¹⁸ Eur-lex.europa, (19. kolovoz 2022.), [https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22005A0128(01)&from=GA)

[lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22005A0128\(01\)&from=GA](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22005A0128(01)&from=GA)

pravnim aktima EU. Razlog tome leži upravo u već spomenutoj koegzistenciji dva interesa na djelima arhitekture (pravo vlasništva i autorsko pravo), a pitanje i regulacija vlasništva je u isključivoj nadležnosti država članica te EU nema ovlasti u tom pogledu.¹⁹

U listopadu 2021. godine donesen je Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima²⁰ koji je danas na snazi (dalje: ZAPSP). Navedenim Zakonom u pravni poredak Republike Hrvatske prenose se i implementiraju direktive Europske unije kojima se uređuje autorsko pravo, čime je pravna regulacija autorskog prava u RH usklađena s pravnom stečevinom EU a njime je izvan snage stavljen raniji ZAPSP 03. Tim se zakonom (ZAPSP) uređuje područje primjene Zakona, autorsko pravo- pravo autora na njihovim djelima iz književnog, znanstvenog i umjetničkog područja, srodna prava, autorsko pravo i srodna prava u pravnom prometu, sadržajna i vremenska ograničenja autorskog prava i srodnih prava, ostvarivanje (individualno i kolektivno) autorskog prava i srodnih prava te zaštita autorskog prava i srodnih prava u slučaju povrede.²¹

No odredbe o zaštiti autorskih prava kao i odredbe koje su posredno relevantne za tu materiju, nalaze se i u drugim zakonima i podzakonskim propisima, npr. u Kaznenom zakonu, Zakonu o parničnom postupku, Zakonu o kaznenom postupku, Zakonu o gradnji.²²

Od međunarodnih izvora koji se bave zaštitom autorskih prava na djelima arhitekture treba spomenuti Bernsku konvenciju za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine. To je prva međunarodna konvencija čiji su predmet regulacije bila autorska prava, na snazi je u RH. Njome su djela arhitekture od početka bila obuhvaćena autorskopравnom zaštitom.²³

U daljnjem tekstu objasniti ću što se sve smatra autorskim djelom, tko je autor, koji je sadržaj autorskog prava, odnos autorskog prava i prava vlasništva, načine stjecanja autorskog prava, sadržajna ograničenja autorskog prava i srodnih prava, povrede autorskog prava te na koncu zaštitu.

Ovaj rad bavi se autorskim pravima na djelima arhitekture. Na pojedinim mjestima ZAPSP daje općenite odredbe koje se odnose i vrijede za sve predmete zaštite autorskih prava a kasnije u

¹⁹ Europa. Eu https://europa.eu/citizens-initiative/how-it-works/faq/faq-eu-competences-and-commission-powers_hr (13. rujan 2022.)

²⁰ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 111/2021, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1941.html

²¹ Ibid., čl. 1.

²² Poturčić Marina, Autorsko pravo u arhitekturi, Hrvatska komora arhitekata i inženjera u graditeljstvu, Razred Arhitekata, Zagreb, 2006., str. 11.

²³ Čl. 4. Bernske konvencije za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine.

pojedinih stavcima navodi posebnosti koje se odnose samo na djela arhitekture. U tim slučajevima prvo ću obraditi opći dio, koji se odnosi na sva autorska djela, a zatim ću navesti posebnosti koje se odnose na djela arhitekture. Također kada nema posebnog dijela koji vrijedi samo za djela arhitekture, opći dio vrijedi za sve pa tako i za djela arhitekture.

2. AUTORSKO PRAVO NA DJELIMA ARHITEKTURE

Promatrajući razvoj autorskih prava vidi se da sama definicija autorskih prava te predmet zaštite autorskih prava nisu svugdje isti. Kao što su kroz povijest određene države imale naprednije ideje, pomicala granicu i bile uzor drugima, tako je i danas. Dakle, definicija autorskih prava i predmeti zaštite autorskih prava u Hrvatskoj nisu isti kao u nekoj drugoj državi.

2.1. AUTORSKO DJELO

Predmeti zaštite autorskih prava propisani su ZAPSP. Tako je propisano da je predmet zaštite autorskih prava autorsko djelo, koje je definirano kao originalna intelektualna tvorevina iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja koja ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost ili namjenu²⁴. Predmet autorskog prava može biti svako autorsko djelo osim onoga koje to ne može biti po svojoj naravi, kao i ona za koje Zakon određuje da to ne mogu biti²⁵. Sam ZAPSP izričito nabraja što se sve smatra autorskim djelom ali ostavlja i otvorenu klauzulu kako bi se kao autorsko djelo priznale i druge vrste originalnih intelektualnih tvorevina koje imaju individualni karakter²⁶.

Usporednom analizom ZAPSP 03. i ZAPSP vidi se da su se u pogledu definicije autorskog djela, kod navođenja što se sve smatra autorskim djelima, dogodile značajne promjene. Kritike koje su bile usmjerene na šturo nabranje autorskih djela u prethodnom zakonu uzete su u obzir te sam zakonski tekst sada navodi što sve spada pod opseg pojedinog autorskog djela pa tako i što se sve smatra djelima arhitekture. Kod ranijeg zakona opseg i sadržaj pojma djela arhitekture

²⁴ ZAPSP, čl. 14. st. 1.

²⁵ ZAPSP, čl. 14. st. 3.

²⁶ ZAPSP, čl. 14. st. 2. t. 14.

utvrđivala je struka, praksa i teorija.²⁷ U praksi je prije moglo doći do problema prilikom traženja odgovora na pitanje je li određeno djelo arhitekture uistinu autorsko djelo.²⁸

Danas znamo da se **djelima arhitekture** smatraju **skice, studije, plastični i drugi prikazi, nacrti, idejna rješenja, idejni projekti, glavni projekti, izvedbeni projekti, planovi te izvedene građevine i zahvati u prostoru iz područja arhitekture, urbanizma i krajobrazne arhitekture.**²⁹ Dakle naš je novi ZAPSP proširio zaštitu autorskog prava na djelima arhitekture, te su tako zaštićena sva djela, odnosno svi elementi djela arhitekture, koji nastaju u pojedinim fazama stvaranja arhitektonskog djela, od dvodimenzionalnih skica i nacrti prema trodimenzionalnim pojavnim oblicima arhitektonskog djela. To je još jedna specifičnost kod autorskih prava na djelima arhitekture, što ono napreduje iz dvodimenzionalnog oblika u trodimenzionalni kako bi se postigla puna funkcionalnost arhitektonskog djela.

Nadalje, predmet autorskog prava je autorsko djelo u cjelini, uključujući i nedovršeno autorsko djelo, naslov te dijelovi autorskog djela³⁰ koji udovoljavaju pretpostavkama originalnosti i individualnosti propisanim u čl. 14. st. 1. ZAPSP.

Također su i druge prerade i prilagodbe, obrade i druge izmjene djela arhitekture, koje su originalne intelektualne tvorevine individualnog karaktera, zaštićene kao samostalna autorska djela³¹.

Treba dodati da su **i prostorni planovi, kao što su plan prostornog razvoja, urbanistički plan i slično, konzervatorske podloge, kao i njihove zbirke,** zaštićeni kao autorska djela arhitekture od trenutka stvaranja, ako su originalne intelektualne tvorevine koje imaju individualan karakter. No, u trenutku kad budu predani u bilo kakav službeni postupak ili budu predani službenoj osobi radi informiranja javnosti ili javnog korištenja ili kad budu objavljeni radi službenog informiranja javnosti, prestaju biti zaštićeni autorskim pravom.³²

U Smjernicama UIA³³ pobliže je objašnjen kriterij originalnosti, te je navedeno da djelo ne mora biti radikalna i dosad neviđena novost u struci, odnosno inovativnost nije uvjet, već je bitno da je djelo nastalo kreativnim radom i stvaralačkim naporima arhitekta, (ne samo kao produkt funkcionalnih zahtjeva i rezultat tehničkih kalkulacija) i da nije kopija nekoga

²⁷ Usp. ZAPSP 03, čl. 5. st. 2. t. 6.

²⁸ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20.), str. 18.

²⁹ ZAPSP, čl. 14. st. 2. t. 6.

³⁰ ZAPSP, čl. 14. st. 4.

³¹ ZAPSP, čl. 15. st. 1.

³² ZAPSP, čl. 18. st. 3.

³³ UIA — Union Internationale des Architectes (Međunarodna unija arhitekata).

postojećeg djela. Također originalnost se može manifestirati i kao kombinacija već poznatih elemenata.³⁴

Zaključno, predmet autorskih prava su izražaji, a ne ideje, postupci, metode rada ili matematički koncepti kao takvi.³⁵ Ideja je u materijalističkim koncepcijama shvaćena u prvome redu kao proizvod ljudskoga mišljenja.³⁶ Stoga bi teško bilo zaštititi ideju kao autorsko djelo jer ona još nije ostvarena. Tako svatko u glavi može imati milijun ideja i arhitektonskih rješenja ali ne uživa zaštitu autorskih prava na tim idejama dok ih god ne realizira i pretoči u npr. skicu, glavni projekt, nacrt ili drugo djelo arhitekture.

2.2. AUTOR

Autor djela je fizička osoba koja je stvorila autorsko djelo. Autoru pripada autorsko pravo na njegovu autorskom djelu činom samog stvaranja autorskog djela.³⁷ Dakle, autor ne mora poduzimati nikakve dodatne radnje da bi mu se priznala autorska prava jer mu se autorska prava priznaju samim stvaranjem djela. U nekim drugim pravnim sustavima to nije dovoljno.³⁸

Autorom se smatra fizička osoba čije je ime, pseudonim, umjetnički znak ili kôd na uobičajen način označen na primjercima autorskog djela ili pri objavi autorskog djela, dok se ne dokaže suprotno.³⁹

Ako dva ili više autora sastave svoja stvorena autorska djela (sastavljeno djelo) radi njihova zajedničkog korištenja, svaki od autora zadržava autorsko pravo na svojem autorskom djelu.⁴⁰

S druge pak strane, koautori djela su osobe koje su zajedničkim radom stvorile autorsko djelo, a čijim se doprinosima ne može samostalno koristiti. Stoga, koautorima pripada zajedničko autorsko pravo na stvorenom autorskom djelu. To znači da za razliku od autora sastavljenoga djela kod kojega svaki autor zadržava autorsko pravo na svojem autorskom djelu, koautori nemaju svoj točno određeni dio autorskog djela, već svakom koautoru pripada razmjerni dio

³⁴ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20.), str. 18.

³⁵ ZAPSP, čl. 18. st. 1.

³⁶ Enciklopedija. Hr P. Holbach i D. Diderot, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26905> (12. rujan 2022.).

³⁷ ZAPSP, čl. 19. st. 1. i 2.

³⁸ Npr. Anglosaksonski sustav predviđa postupak registracije, koji doduše nije preduvjet za zaštitu ali znatno olakšava ostvarivanje same zaštite ako dođe do povrede.

³⁹ ZAPSP, čl. 24.

⁴⁰ ZAPSP, čl. 20. st. 1.

cijelog autorskog djela (koliki je taj dio ovisi o broju koautora na koji se dijeli autorsko djelo). Dakle, za objavljivanje, korištenje te za izmjenu njihova koautorskog djela potreban je pristanak svih koautora.⁴¹

Kod autorskih djela arhitekture, u pogledu koautorstva, do povrede moralnih autorskih prava može doći izostavljanjem navođenja jednog koautora. Tim bi činom drugi koautor sebi pripisao kompletno autorstvo na djelu arhitekture iako je drugi koautor također sudjelovao u izradi tog djela.⁴²

U oba slučaja, kada je riječ o više autora istoga djela, bilo bi razborito da autori međusobne odnose uredi ugovorom. Tako bi arhitekti koji sudjeluju u izradi projekta, odnosno u stvaranju djela arhitekture, ugovorom međusobno utvrdili sporna pitanja, a osobito imovinske aspekte njihovog odnosa, odnosno udio pojedinog arhitekta u koristima ostvarenim korištenjem djela.⁴³ Time bi se unaprijed mogle otkloniti potencijalne nesuglasice te bi se izbjegli skupi i dugotrajni sudski postupci.

Na koncu, autor djela arhitekture morao bi biti arhitekt. Iako takve odredbe nema u ZAPSP, one se nalaze posredno u ZG a neposredno u Zakonu o komori arhitekata i komorama inženjera u graditeljstvu i prostornom uređenju⁴⁴ (dalje: ZKAIG).

ZG propisao je da investitor⁴⁵ projektiranje, kontrolu i nostrifikaciju projekata, građenje i stručni nadzor građenja mora pisanim ugovorom povjeriti osobama koje ispunjavaju uvjete za obavljanje tih djelatnosti prema posebnom zakonu.⁴⁶ Taj posebni zakon u kojem su propisani uvjeti za obavljanje tih djelatnosti je ZKAIG, a njime se propisuje da se u Komoru obvezno udružuju ovlaštene arhitekti, ovlaštene arhitekti urbanisti i ovlaštene inženjeri koji u svojstvu ovlaštene osobe obavljaju stručne poslove projektiranja i/ili stručnog nadzora građenja te poslove prostornog uređenja radi zastupanja i usklađivanja zajedničkih interesa, zaštite javnog interesa i zaštite interesa trećih osoba.⁴⁷ Tim su zakonom točno propisani uvjeti koje fizička

⁴¹ ZAPSP, čl. 21.

⁴² Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-1195/92, <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B1195S92D19920922#>

⁴³ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20.), str. 20.

⁴⁴ Zakon o komori arhitekata i komorama inženjera u graditeljstvu i prostornom uređenju, NN 78/15, 114/18, 110/19

⁴⁵ ZG, čl. 49. st. 1. Investitor je pravna ili fizička osoba u čije se ime gradi građevina.

⁴⁶ ZG, čl. 49. st. 2.

⁴⁷ ZKAIG, čl. 2. st. 2.

osoba mora kumulativno ispuniti da bi imala pravo na upis u imenik ovlaštenih arhitekata, ovlaštenih arhitekata urbanista, odnosno ovlaštenih inženjera (ZKAIG, čl. 27. st. 1. t. 1.-3.).⁴⁸

Dakle, pozitivnim zakonskim propisima u Hrvatskoj je strogo određeno kake kvalifikacije mora imati osoba da bi mogla biti autor djela arhitekture. No to istovremeno ne znači da i druge osobe koje nemaju tražene karakteristike potencijalno grade arhitektonska djela i uživaju zaštitu autorskih prava toga djela jer naš ZAPSP štiti svakog autora koji stvori djelo. No takav bi autor time prekršio druge propise koji su na snazi te bi shodno tome snosio odgovarajuće sankcije.

2.3. SADRŽAJ AUTORSKOG PRAVA

Autorsko pravo sadrži moralna i imovinska prava autora.⁴⁹ Moralnim pravima štite se osobne i duhovne veze autora s njegovim autorskim djelom, dok imovinska prava štite imovinske interese autora u pogledu njegova autorskog djela.⁵⁰

Moralna prava autora djela arhitekture su:

Pravo prve objave⁵¹ (autor ima pravo odrediti hoće li, kada, gdje, kako i pod kojim uvjetima njegovo autorsko djelo biti prvi put objavljeno). Kod djela arhitekture pravo prve objave ostvaruje se tako da autor da drugome ili drugima uvid u svoje arhitektonsko djelo (nacrt, skicu, glavni projekt);

⁴⁸ 1. da je završila odgovarajući preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij i stekla akademski naziv magistar inženjer, ili da je završila odgovarajući specijalistički diplomski stručni studij i stekla stručni naziv stručni specijalist inženjer ako je tijekom cijelog svog studija stekla najmanje 300 ECTS bodova, odnosno da je na drugi način propisan posebnim propisom stekla odgovarajući stupanj obrazovanja odgovarajuće struke.

2. da je nakon završetka odgovarajućeg diplomskog sveučilišnog studija ili nakon završetka odgovarajućeg specijalističkog diplomskog stručnog studija provela na odgovarajućim poslovima u struci najmanje dvije godine, da je nakon završetka odgovarajućeg diplomskog sveučilišnog studija ili odgovarajućeg specijalističkog diplomskog stručnog studija provela na odgovarajućim poslovima u struci najmanje jednu godinu, ako je uz navedeno iskustvo nakon završetka odgovarajućeg preddiplomskog sveučilišnog ili nakon završetka odgovarajućeg preddiplomskog stručnog studija stekla odgovarajuće iskustvo u struci u trajanju od najmanje tri godine, odnosno bila zaposlena na stručnim poslovima graditeljstva i/ili prostornoga uređenja u tijelima državne uprave ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te zavodima za prostorno uređenje županije, odnosno Grada Zagreba najmanje deset godina

3. da je ispunila uvjete sukladno posebnim propisima kojima se propisuje polaganje stručnog ispita.

⁴⁹ ZAPSP, čl. 26. st. 1.

⁵⁰ ZAPSP, čl. 26. st. 2.

⁵¹ ZAPSP, čl. 27.

Pravo na priznanje autorstva⁵²-paternitet (autor ima pravo biti priznat i označen kao autor djela). Osoba koja javno koristi autorsko djelo dužna je pri svakom korištenju naznačiti autora, osim ako autor u pisanom obliku izjavi da ne želi biti naveden ili ako način pojedinog javnog korištenja autorskog djela onemogućava navođenje autora. Kod djela arhitekture pravo na priznanje autorstva ostvaruje se potpisivanjem autora na samoj građevini, tako npr. Pravilnik o sadržaju i izgledu ploče kojom se označava gradilište (NN 42/2014) propisuje da gradilište na kojem se gradi na temelju građevinske dozvole mora biti označeno pločom koja obvezno između ostalih sadrži i ime odnosno tvrtku projektanta.⁵³ No uz to, autor ima pravo biti i na samoj građevini priznat i označen kao autor djela⁵⁴;

Pravo na poštovanje autorskog djela⁵⁵-integritet (autor ima pravo usprotiviti se deformiranju, sakaćenju i sličnom naruženju svojeg autorskog djela te se ima pravo usprotiviti uništenju izvornika ili posljednjeg primjerka svojeg autorskog djela⁵⁶). Neznatne izmjene, prerade, prilagodbe ili obrade kojima se ne dira u osnovni karakter djela ne smatraju se deformiranjem, sakaćenjem ili naruženjem. Ako je autor odobrio preradu njegova autorskog djela ili se po ZAPSP predmnijeva da ju je odobrio, ne može se pozivati na moralno pravo na poštovanje autorskog djela ako je prerada učinjena u skladu s ciljem zbog kojeg ju je autor odobrio ili zbog kojeg se po ZAPSP predmnijeva da ju je odobrio. Pravo na poštovanje autorskog djela je pravo autora da se usprotivi izmjenama njegova autorskog djela, stoga je svaka izmjena arhitektonskog djela, pa tako i izmjena nacрта, koja je učinjena bez suglasnosti autora, kršenje autorova prava na poštovanje autorskog djela⁵⁷;

Pravo na poštovanje časti i ugleda autora⁵⁸-reputacija (autor ima pravo usprotiviti se korištenju autorskog djela na način kojim se povrjeđuju njegova čast ili ugled).

Moralna prava su, po svom karakteru, strogo osobna prava i prenose se samo u sklopu nasljeđivanja autorskog prava te nakon smrti autora brigu o autorovoj časti i ugledu nastavljaju njegovi nasljednici⁵⁹.

⁵² ZAPSP, čl. 28.

⁵³ Pravilnik o sadržaju i izgledu ploče kojom se označava gradilište (NN 42/2014), čl. 4. st. 1. t. 4.

⁵⁴ To je bila česta praksa na građevinama iz 19. st. u vrijeme historicizma.

⁵⁵ ZAPSP, čl. 29.

⁵⁶ ZAPSP, čl. 29. st. 2. Neznatne izmjene, prerade, prilagodbe ili obrade kojima se ne dira u osnovni karakter djela ne smatraju se deformiranjem, sakaćenjem ili naruženjem.

⁵⁷ ZAPSP, čl. 115.

⁵⁸ ZAPSP, čl. 30.

⁵⁹ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20.), str. 14.

Autor ima isključivo pravo sa svojim autorskim djelom i koristima od njega činiti što ga je volja te svakoga drugog iz toga isključiti. Imovinska prava autora djela arhitekture čine:

Pravo umnožavanja⁶⁰ (isključivo pravo izrade autorskog djela u jednom ili više primjeraka, u cijelosti ili u dijelovima, izravno ili neizravno, privremeno ili trajno, bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku⁶¹). Autorima djela arhitekture ovom odredbom priznaje se pravo da skicu čiji su autori ili nacrt ili glavni projekt ili drugo djelo arhitekture izrade u više primjeraka a to mogu postići fotokopiranjem ili umnožavanjem na neki drugi mogući način jednog ili više primjeraka, kopiranjem cijele skice ili nekog njenog dijela i sl.;

Pravo distribuiranja⁶² (isključivo je pravo stavljanja u promet), to se pravo ostvaruje prodajom djela arhitekture, njihovim nuđenjem javnosti u tu svrhu. S distribuiranjem je izjednačeno skladištenje primjeraka autorskog djela i poduzimanje drugih radnji radi distribuiranja primjeraka autorskog djela. S prvom prodajom ili drugim prijenosom vlasništva nad izvornikom ili primjercima autorskog djela, na području države članice Europske unije ili države stranke Ugovora o Europskom ekonomskom prostoru, od strane autora ili uz njegov pristanak, iscrpljuje se pravo distribuiranja u pogledu tog izvornika odnosno tih primjeraka autorskog djela za područje Republike Hrvatske. Kod djela arhitekture pravo distribuiranja je užeg sadržaja jer se djela arhitekture ne mogu distribuirati iznajmljivanjem djela arhitekture;

Pravo priopćavanja autorskog djela javnosti⁶³ (pravo činjenja djela dostupnim javnosti), ovo se pravo na autorskim djelima arhitekture ostvaruje javnim prikazivanjem djela⁶⁴. Pojam objavljivanja obuhvaća svaki postupak kojim djelo postaje pristupačno javnosti uz pristanak nositelja prava a javnost podrazumijeva veći broj osoba koje su izvan uobičajenoga užeg kruga osoba usko povezanih rodbinskim ili drugim osobnim vezama.⁶⁵ Djelo arhitekture može se priopćiti javnosti javnim prikazivanjem fotografije ili snimke arhitektonskog djela;

Pravo prerade⁶⁶ (prilagođavanje, obrada ili koja druga preinaka autorskog djela). Isključivo pravo prerade autorskog djela ima autor djela. A ta se prerada kod autorskog djela arhitekture ostvaruje izmjenama ili obnovom djela arhitekture.⁶⁷ Dakle prema ZAPSP jedino autor djela

⁶⁰ ZAPSP, čl. 33.

⁶¹ Autorsko djelo arhitekture se osobito umnožava građenjem, odnosno izvedbom djela arhitekture.

⁶² ZAPSP, čl. 34.

⁶³ ZAPSP, čl. 36.

⁶⁴ ZAPSP, čl. 41.

⁶⁵ Državni zavod za intelektualno vlasništvo, <https://www.dziv.hr/print.aspx?id=933> (13. rujan 2022.)

⁶⁶ ZAPSP, čl. 54.

⁶⁷ ZAPSP, čl. 115.

arhitekture ima pravo prilagoditi, izmijeniti, obnoviti ili napraviti neku drugu preinaku na svom autorskom djelu (skici, nacrtu, izvedbenom projektu i sl.).

Imovinska prava priznaju autorima autorskog djela novčanu, imovinsku korist od autorskog djela. Stoga su ta prava, kao i sva imovinska prava, za razliku od moralnih prava, prenosiva te njihovo iskorištavanje autori mogu prenijeti na druge osobe (npr. ugovorom).

Autorska prava traju za života autora i 70 godina nakon njegove smrti.⁶⁸ Ako je riječ o koautorskom djelu rok se računa od smrti koautora koji je posljednji umro.⁶⁹ Rokovi trajanja autorskog prava računaju se od 1. siječnja one godine koja neposredno slijedi godinu u kojoj je autor ili koautor umro.⁷⁰

Nakon što isteknu propisani rokovi, prestankom autorskog prava, autorsko djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštovanja autorskog djela te časti i ugleda autora.⁷¹ S obzirom na to da djela arhitektura ostaju desetljećima nakon smrti njihova autora osobito je bitno da je ZAPSP predvidio da moralna autorska prava na određeni način nastavljaju svoje postojanje i nakon prestanka autorskog prava kao cjeline. Tako bi u slučaju povrede tih prava, nasljednici autora, udruge autora kojima je autor pripadao, druge osobe koje bi za to imale pravni interes te Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, protiv onih koji ne poštuju ta prava, bili ovlašteni zahtijevati prestanak povrede.⁷²

Dva su temeljna načela uređenja autorskog prava u kontinentalnoeuropskom sustavu. Jedno je monističko i ono govori da je autorsko pravo monističko po svom sadržaju. Prema tom načelu, osobna i imovinska prava sastavni su elementi jednog jedinstvenog prava. Tek se na ograničen način može raspolagati autorskim pravima jer je autorsko pravo neprenosivo upravo zbog moralnih prava autora koja su prema toj teoriji sastavni dio jedinstvenog autorskog prava. Takvo je stajalište zastupljeno u Njemačkoj pravnoj teoriji. S druge strane je dualističko načelo koje je zastupljeno u Francuskoj pravnoj teoriji. Prema tom su načelu autorska imovinska i autorska moralna prava različite i samostalne, iako međusobno povezane, komponente jednoga subjektivnog prava. Moralna su prava neprenosiva pravnim poslovima *inter vivos* dok su imovinska prava prenosiva.⁷³ Naš je ZAPSP uređen prema monističkom načelu.

⁶⁸ ZAPSP, čl. 119.

⁶⁹ ZAPSP, čl. 120. st. 1.

⁷⁰ ZAPSP, čl. 126.

⁷¹ ZAPSP, čl. 127. st. 1.

⁷² ZAPSP, čl. 127. st. 2.

⁷³ R. Matanovac Vučković, I. Kunda, Materijalnopravno i kolizijskopravno uređenje intelektualnog vlasništva nastalog u radnom odnosu, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 32, br. 1, 75-125 (2011), str. 90.- 98.

2.4. ODNOS AUTORSKOG PRAVA I PRAVA VLASNIŠTVA

Autorsko pravo je samostalno i neovisno o pravu vlasništva i drugih stvarnih prava na stvari na kojoj je autorsko djelo fiksirano.⁷⁴ Navedeno znači da arhitekt koji je autor djela arhitekture može imati autorsko pravo na tom djelu, npr. nekoj izvedenoj građevini, iako na toj građevini istovremeno postoji pravo vlasništva ili neko drugo stvarno pravo jer je autorsko pravo samostalno i neovisno o drugim pravima.

Nadalje, raspolaganje tim pravima u pravnom prometu, neovisno je jedno o drugom. Znači da autor djela može slobodno raspolagati svojim autorskim pravima i time ne dira u pravo vlasništva koje istovremeno koegzistira na istoj stvari.⁷⁵ Isto vrijedi i za obrnutu situaciju, vlasnik stvari može slobodno raspolagati svojim pravom vlasništva, npr. može prodati nekretninu, i time ne dira u autorska prava na toj nekretnini koja i dalje pripadaju autoru djela ili nekom trećem ako je autor tim pravima raspolagao. Tu je vrijedno ponovno se prisjetiti da se autorska prava po svom sadržaju dijele na moralna i imovinska. Moralnim pravima autor ne može slobodno raspolagati, ona se mogu prenositi samo nasljeđivanjem, nakon smrti autora, dok imovinskim pravima autor može raspolagati.⁷⁶

Pravo vlasništva i druga stvarna prava na stvari na kojoj je fiksirano autorsko djelo ne smiju bez odobrenja autora djela biti izvršavana protivno autorskom pravu. Znači da vlasnik nekretnine na kojoj istovremeno postoji autorsko pravo autora djela arhitekture, ne može bez odobrenja tog autora iskorištavati nekretninu protivno autorskim pravima koja autoru jamče odredbe ZAPSP. Time je propisano ograničenje inače apsolutnog prava vlasništva.⁷⁷

ZAPSP su propisane obveze vlasnika stvari na kojoj istovremeno postoji i autorsko pravo.

Jedna od obveza vlasnika arhitektonskog djela, koja je propisana u interesu autora djela arhitekture, je ta da je vlasnik u slučaju namjere uništenja autorskog djela arhitekture, dužan obavijestiti autora o uništenju i dopustiti autoru, na njegov zahtjev, fotografiranje ili snimanje toga djela i predati mu primjerak nacрта toga djela, ako ga ima.⁷⁸ Vlasnik stvari na kojoj je

⁷⁴ ZAPSP, čl. 112. st. 1.

⁷⁵ ZAPSP, čl. 113.

⁷⁶ Poglavlje 2.3. Sadržaj autorskog prava

⁷⁷ ZV, čl. 30. st. 1.

⁷⁸ ZAPSP, čl. 114. st. 4.

autorsko djelo fiksirano bez njegova odobrenja tu stvar može uništiti bez posebnih obaveza prema autoru djela.⁷⁹

Ograničenja prava vlasništva na stvari na kojoj istovremeno postoji autorsko pravo, su za ostala autorska djela strože propisana.⁸⁰

Drugo ograničenje prava vlasništva odnosi se na izmjenu i obnovu arhitektonskog djela, s time da su različiti zahtjevi ovisno o kakvim je izmjenama riječ.

Kod nužnih izmjena arhitektonskog djela moraju se uzeti u obzir interesi vlasnika arhitektonskog djela. Autor arhitektonskog djela ne može se protiviti nužnim izmjenama njegova arhitektonskog djela proizišlim iz razloga narušavanja temeljnih zahtjeva za građevinu iz zakona kojim se uređuje gradnja.⁸¹

Ako je arhitektonsko djelo potrebno obnoviti iz razloga narušavanja temeljnih zahtjeva za građevinu iz zakona kojim se uređuje gradnja, njegov autor ne može se protiviti uporabi drugih materijala ako su oni od kojih je to djelo napravljeno pokazali nedostatke za korištenje ili ako te materijale nije moguće nabaviti ili ih je moguće nabaviti samo uz nerazmjerne poteškoće ili nerazmjerni trošak.⁸²

U slučaju potrebe za izmjenom arhitektonskog djela nastalog na temelju javnog natječaja ili financiranog javnim sredstvima ili u slučaju kad je arhitektonsko djelo nagrađeno strukovnom nagradom, za svaku izmjenu potrebno je ishoditi suglasnost autora arhitektonskog djela. Autor ne smije uskratiti suglasnost bez opravdanog razloga te je dužan dati suglasnost na način da ne uzrokuje nerazmjerni trošak za vlasnika arhitektonskog djela ili značajno produženje vremena potrebnog za izmjenu ili obnovu arhitektonskog djela.⁸³

Ako je arhitektonsko djelo zaštićeno kulturno dobro, prigodom obnove, autor djela nije ovlašten protiviti se izmjenama ili obnovi djela, koje se prema odluci nadležnog tijela zahtijevaju radi zaštite kulturnog dobra.⁸⁴

⁷⁹ ZAPSP, čl. 114. st. 3.

⁸⁰ ZAPSP, čl. 114. st. 1., 2., 3.

⁸¹ ZAPSP, čl. 115. st. 1.

⁸² ZAPSP, čl. 115. st. 2.

⁸³ ZAPSP, čl. 115. st. 4.

⁸⁴ ZAPSP, čl. 115. st. 5., 6.

U svim navedenim slučajevima, ako je na arhitektonskom djelu označeno ime autora djela, autor ima pravo zahtijevati da vlasnik zgrade uz njegovo ime stavi napomenu o nužnim izmjenama arhitektonskog djela i vremenu kad je to učinjeno ili da izbriše njegovo ime.⁸⁵

Postupanje protivno tim odredbama, smatra se povredom moralnog prava na poštovanje djela.

ZAPSP je propisano još i pravo pristupa autorskom djelu. To je pravo autora da pristupi izvorniku ili primjerku njegova autorskog djela koje se nalazi kod vlasnika djela, sa svrhom izrade primjerka ili prerade toga autorskoga djela.⁸⁶ No to ne obvezuju vlasnika i neposrednog posjednika da autoru preda izvornik odnosno primjerak autorskog djela.⁸⁷

U teoriji autorstvo na djelima arhitekture ima određene specifičnosti upravo zbog tog odnosa autorskog prava i prava vlasništva. No u praksi situacija je malo drugačija. Arhitekti rade djela arhitekture na zahtjev investitora. U većini slučajeva i arhitekti i investitori umanjuju važnost autorskih prava autora na tim djelima arhitekture. U jednu ruku to je zato što arhitekti ta djela i stvaraju zbog potreba investitora, dok je s druge strane pretežni interes investitora dobit. Investitori rijetko ostaju vlasnici tog djela već prodajom teže ostvarenju profita pa se onda vlasništvo često dijeli između mnogo suvlasnika. Nerijetko se događa da građevina jedva i sliči glavnom projektu jer se u stvarnosti na taj projekt gleda kao na papir koji investitori moraju imati da bi uopće krenuli sa radom. S obzirom na to da su oni ti koji i plate arhitekta i ulažu ogromne količine novca te smatraju to svojim projektom, na koncu ga prilagode kako bi od njega izvukli što veću zaradu. S druge strane arhitekti ne žele doći na loš glas i izgubiti potencijalne buduće klijente, parničeći se zbog svake izmjene koju prvo radi investitor a kasnije vlasnici, odnosno suvlasnici. Praksa i teorija puno su bliže ako je riječ o zaštićenom arhitektonskom djelu. Zaštićena su kulturna dobra i u tim se slučajevima, vjerojatno jer nisu u pitanju samo privatni interesi, autorska prava autora stvarno i poštuju.

⁸⁵ ZAPSP, čl. 115. st. 3.

⁸⁶ ZAPSP, čl. 116. st. 1.

⁸⁷ ZAPSP, čl. 116. st. 2.

3. NAČINI STJECANJA AUTORSKOG PRAVA

Nekoliko je načina na koje se autorsko pravo na autorskom djelu može steći.

3.1. STVARANJE DJELA

Osnovni način stjecanja autorskog prava je stvaranjem, izradom samog autorskog djela.⁸⁸ Dakle, osnovna zakonska predmnijeva je da ako arhitekt stvori neko od djela arhitekture, samim stvaranjem postaje autor tog djela i uživa zaštitu svojih autorskih prava na tom djelu.

3.2. AUTORSKO DJELO STVORENO U RADNOM ODNOSU

Za razliku od navedenog, za autora je bitno drugačija situacija ako je autorsko djelo stvoreno u radnom odnosu. Tu je riječ o djelu stvorenom za vrijeme trajanja radnog odnosa kod poslodavca a koje je autor stvorio izvršavajući svoje obveze iz ugovora o radu. Odnosi u pogledu autorskog djela stvorenog u radnom odnosu uređuju ZAPSP, ugovor o radu ili drugi akti kojim se uređuje radni odnos ili drugim ugovorom sklopljenim između autora i poslodavca.⁸⁹

Ako ugovorom ili drugim aktom sklopljenim između autora i poslodavca nije drukčije određeno, smatra se da je poslodavac stekao isključiva autorska imovinska prava iskorištavanja autorskog djela stvorenog u radnom odnosu, u sadržaju i opsegu koji je potreban za ostvarenje djelatnosti koju obavlja, bez prostornog i vremenskog ograničenja, neovisno o prestanku radnog odnosa za vrijeme čijeg je trajanja djelo nastalo.⁹⁰ U tom se slučaju smatra da je poslodavac dobio autorovo odobrenje da djelo stvoreno u radnom odnosu javno objavi, prerađuje i prevodi te da ga koristi, sastavi s drugim djelom radi zajedničkog korištenja te uključi u zbirku ili bazu podataka i tako koristi, kao i da djelo predstavlja javnosti pod imenom poslodavca, zajedno s autorovim imenom, ako je to moguće s obzirom na način korištenja i ako nije drukčije ugovoreno s autorom djela. Ove ovlasti poslodavac može izvršavati u sadržaju i opsegu koji je potreban za ostvarenje djelatnosti koju obavlja.⁹¹ Smatra se da je poslodavac dobio autorovo

⁸⁸ ZAPSP, čl. 19. st. 2.

⁸⁹ ZAPSP, čl. 100. st. 1.

⁹⁰ ZAPSP, čl. 100. st. 2.

⁹¹ ZAPSP, čl. 100. st. 3.

odobrenje da dovrši njegovo nedovršeno djelo stvoreno u radnom odnosu, za slučaj da autoru radni odnos prestane prije dovršetka djela, kao i u slučaju kad se opravdano može smatrati da autor neće moći sam dovršiti djelo uredno i pravodobno u skladu s potrebama poslodavca, ako nije drukčije ugovoreno s autorom djela.⁹²

Ako je riječ o arhitektonskom djelu stvorenom u radnom odnosu, navedeno se odnosi na sve elemente arhitektonskog djela koji uključuju skice, studije, plastične i druge prikaze, nacрте, idejna rješenja, idejne projekte, glavne projekte, izvedbene projekte, planove, zahvate u prostoru iz područja arhitekture, urbanizma i krajobrazne arhitekture te je poslodavac ovlašten koristiti sve ili neke elemente arhitektonskog djela izrađenog u radnom odnosu za izradu drugih elemenata istog ili drugog arhitektonskog djela, bez ograničenja i bez ikakvog dodatnog dopuštenja autora, ako nije izrijekom drukčije ugovoreno između poslodavca i autora.⁹³

Naknada za stvaranje autorskog djela u radnom odnosu i njegovo iskorištavanje ostvaruje se primanjem plaće.⁹⁴ No, ako je korištenje autorskog djela stvorenog u radnom odnosu imalo bitan doprinos na povećanje dohotka odnosno dobiti ili na unaprjeđenje obavljanja djelatnosti poslodavca, autor ima pravo na posebnu primjerenu naknadu, razmjerno doprinosu koji je njegovo autorsko djelo imalo na povećanje dohotka odnosno dobiti ili na unaprjeđenje obavljanja djelatnosti poslodavca, ako je to određeno u ugovoru o radu, pravilniku, kolektivnom ugovoru ili drugom aktu kojim se uređuje radni odnos ili u drugom ugovoru sklopljenom između autora i poslodavca, a pravo na posebnu primjerenu naknadu pripada autoru neovisno o prestanku radnog odnosa za vrijeme čijeg je trajanja autorsko djelo nastalo.⁹⁵

U pogledu autorskog djela stvorenog u radnom odnosu dogodile su se značajne promjene u odnosu na raniji ZAPSP 03. Na autorska djela nastala u radnom odnosu prije 22. listopada 2021. godine primjenjuju se odredbe ranijeg propisa. Tim je ranijim ZAPSP 03 bilo propisano da ako ugovorom o radu ili drugim aktom kojim se uređuje radni odnos nije drukčije određeno, autorsko pravo na autorskom djelu zadržava autor bez ograničenja.⁹⁶ Taj je propis bio povoljniji za radnika jer je u nedostatku reguliranja tog pitanja između poslodavca i radnika bilo ugovorom, kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili drugim aktom, pravo na

⁹² ZAPSP, čl. 100. st. 4.

⁹³ ZAPSP, čl. 100. st. 5.

⁹⁴ ZAPSP, čl. 101. st. 1.

⁹⁵ ZAPSP, čl. 101., st. 1., 2.

⁹⁶ ZAPSP 03, čl. 76.

iskorištavanje autorskog djela bilo isključivo pravo autora- radnika, osim ako radnik nije prenio to svoje pravo na poslodavca.

Stoga, bitno je istaknuti da ako radnik i poslodavac nisu regulirali navedena pitanja ugovorom a ta pitanja nisu regulirana ni kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili drugim aktom, autorska djela nastala u radnom odnosu a stvorena prije 22. listopada 2021. godine, regulirat će raniji ZAPSP 03., a autorska djela nastala u istom radnom odnosu nakon 22. listopada 2021. godine, regulira novi ZAPSP.

Na autorska djela i predmete srodnih prava koji nastanu u radnom odnosu nakon stupanja na snagu novoga ZAPSP, a na temelju ugovora o radu sklopljenog prije stupanja na snagu novog zakona primjenjuje se ZAPSP.⁹⁷ Dakle, iako je ugovor o radu sklopljen za vrijeme ranijeg ZAPSP 03, za sva autorska djela nastala nakon stupanja na snagu novog ZAPSP, vrijedi da u nedostatku drugačijeg sporazuma, imovinska prava iskorištavanja autorskog djela stječe poslodavac.

3.3. STJECANJE AUTORSKOG PRAVA NA TEMELJU UGOVORA

Općenito je za ugovore kojima se stječe pravo iskorištavanja autorskog prava (dalje: autorskopравни ugovor) propisano da moraju biti sklopljeni u pisanom obliku.⁹⁸ Propisani su i osnovni sastojci koje takav ugovor mora sadržavati, a to su: djelo na koje se ugovor odnosi, način korištenja djela, naknada za korištenje djela ili izričitu odredbu da se pravo korištenja osniva bez naknade te osobu ovlaštenu za korištenje autorskog djela.⁹⁹ Autorskopравни ugovor može biti sklopljen i za autorsko djelo koje još nije stvoreno, ako se njime odredi barem vrsta i način korištenja budućeg djela.¹⁰⁰ Ništetna je odredba ugovora o osnivanju prava iskorištavanja na svim autorovim budućim djelima.¹⁰¹ Autor ima pravo na primjerenu i razmjernu naknadu za svako korištenje njegova autorskog djela.¹⁰² Primjerena i razmjerna naknada je ona koja se u pravnom prometu pošteno mora dati ili odrediti u času zaključenja pravnog posla, s obzirom na vrstu i opseg korištenja autorskog djela, stvarnu ili potencijalnu gospodarsku vrijednost stečenog prava korištenja, uzimajući pritom u obzir i potencijalni ili ostvareni financijski uspjeh

⁹⁷ ZAPSP, čl. 307.

⁹⁸ ZAPSP, čl. 65.

⁹⁹ ZAPSP, čl. 66. st. 1.

¹⁰⁰ ZAPSP, čl. 66. st. 2

¹⁰¹ ZAPSP, čl. 66. st. 3.

¹⁰² ZAPSP, čl. 67. st. 1.

u korištenju autorskog djela, doprinos autora ukupnom djelu, vrstu i obujam autorskog djela, trajanje korištenja, postojanje sporazuma između reprezentativnih udruženja autora i reprezentativnih udruženja korisnika kojim se utvrđuje visina primjerene i razmjerne naknade, kao i druge elemente na temelju kojih se može odrediti primjerena i razmjerna naknada, kao što su poštene tržišne prakse ili stvarno iskorištavanje djela.¹⁰³

Za autore djela arhitekture, koji su članovi Hrvatske komore arhitekata, bitno je da pri određivanju naknade poštuju odredbe Pravilnika o standardu usluga arhitekata, kojim se propisuju minimalni i maksimalni iznosi naknade kako bi se osigurala poštena tržišna utakmica.^{104 105}

Autor ima pravo redovito, a najmanje jednom godišnje, primati ažurirane, relevantne i sveobuhvatne podatke o iskorištavanju njegova autorskog djela koje je predmet autorskopravnog ugovora, posebno u pogledu načina iskorištavanja, svih ostvarenih prihoda od iskorištavanja, eventualnih ugovorenih odbitaka i autorske naknade koju treba primiti.¹⁰⁶

Također je propisana supsidijarna primjena Zakona o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, dalje: ZOO), koji se primjenjuje na sva pitanja u vezi s autorskopravnim ugovorima koja nisu uređena ZAPSP, a kojim se uređuju obvezni odnosi.¹⁰⁷

3.3.1. UGOVOR O NARUDŽBI

Ovaj je ugovor u ZAPSP izdvojen u posebnu vrstu autorskopravnog ugovora. Prije u ZAPSP 03. ugovor o narudžbi nije bio izdvojen, bilo je samo uzgred spomenuto stvaranje autorskog djela na temelju ugovora o djelu, a na taj ugovor su se za sva daljnja pitanja primjenjivale odredbe ZOO. Sada ZAPSP propisuje supsidijarnu primjenu odgovarajućih odredbi ZOO, dakle za ona pitanja na koja odredbe ZAPSP ne daju odgovor.¹⁰⁸

Ugovorom o stvaranju autorskog djela po narudžbi autor se obvezuje stvoriti određeno autorsko djelo i primjerak tog djela predati naručitelju. Naručitelj se obvezuje autoru za to isplatiti

¹⁰³ ZAPSP, čl. 67. st. 3.

¹⁰⁴ Taj je Pravilnik na temelju odredbe Statuta Hrvatske komore arhitekata, donijela Skupština Hrvatske komore arhitekata, 13. prosinca 2013. godine.

¹⁰⁵ Smjernice za izračun cijena dizajna, <http://dizajn.hr/wp-content/uploads/2016/02/hdd-cjenik-web.pdf>

¹⁰⁶ ZAPSP, čl. 69. st. 1.

¹⁰⁷ ZAPSP, čl. 71.

¹⁰⁸ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 25.

ugovorenu naknadu i iskorištavati djelo u skladu s ugovorom o narudžbi, ako ugovorom nije drukčije određeno. Ugovorom se određuju obilježja naručenog djela, rokovi njegove predaje, kao i način iskorištavanja djela. Ako ugovorom o narudžbi nije drukčije određeno, smatra se da je naručitelj stekao isključiva autorska imovinska prava iskorištavanja autorskog djela stvorenog po narudžbi, u sadržaju i opsegu koji je potreban za ostvarenje djelatnosti koju obavlja, bez prostornog i vremenskog ograničenja. Isto vrijedi i ako je naručitelj fizička osoba koja naručuje djelo za privatno korištenje te naručitelj stječe isključiva autorska imovinska prava iskorištavanja autorskog djela stvorenog po narudžbi, u sadržaju i opsegu koji je potreban za ispunjenje te svrhe.¹⁰⁹

U ugovoru se izričito navodi što se naručuje, odnosno na koje se elemente arhitektonskog djela narudžba odnosi.¹¹⁰

Ugovorom bi trebao biti određen i iznos naknade. Ako naknada nije određena ugovorom, autoru pripada primjerena i razmjerna naknada.¹¹¹

Ugovorom se može detaljnije odrediti pitanje nadzora od strane naručitelja.¹¹² U svakom slučaju korisno je što detaljnije urediti međusobne odnose kako bi se kasnije izbjegli nesporazumi i komplikacije.

Ugovor o stvaranju autorskog djela prestaje izvršenjem djela i isplatom naknade, sporazumnim raskidom ugovora ili jednostranim raskidom od strane naručitelja u zakonom propisanim slučajevima.¹¹³

¹⁰⁹ ZAPSP, čl. 96.

¹¹⁰ ZAPSP, čl. 96. st. 5.

¹¹¹ ZAPSP, čl. 97.

¹¹² Iako prema ZOO, čl. 593. Naručitelj ima pravo nadzora nad obavljanjem posla i davati upute kad to odgovara naravi posla, a izvođač mu je to dužan omogućiti.

¹¹³ Npr. u slučaju kad se izvođač niti po upozorenju ne drži uputa naručitelja (čl. 598. ZOO-a; čl. 608. ZOO/1991); kad izvođač ne ukloni nedostatke djela u primjerenom roku (čl. 608. ZOO-a; čl. 618. ZOO/1991); u određenim slučajevima i kad izvođač kasni s poslom (čl. 599. ZOO-a; čl. 609. ZOO/1991); u svakom slučaju, naručitelj može bilo kad raskinuti ugovor, sve dok djelo nije dovršeno, s tim da je u tom slučaju dužan isplatiti izvođaču ugovorenu naknadu, umanjenu za iznos troškova koje izvođač nije učinio, a koje bi bio dužan učiniti da ugovor nije raskinut (čl. 619. ZOO-a; čl. 629 ZOO/1991) — v. Henneberg I., Ugovor o autorskom djelu, str. 133.

3.4. STJECANJE AUTORSKOG PRAVA NASLJEĐIVANJEM

Zbog nasljedivosti autorskog prava, nasljednicima autora pripadaju sva prava koja bi pripadala autoru.¹¹⁴ Nasljeđivanje regulira Zakon o nasljeđivanju (dalje: ZN).¹¹⁵ Prema ZN, nasljeđuje se nakon smrti ostavitelja, a temelj nasljeđivanja može biti zakon ili oporuka. Stoga razlikujemo zakonske i oporučne nasljednike. Zakonski nasljednici su srodnici ostavitelja, bilo po krvnom ili građanskom srodstvu. Oporučni nasljednici su oni koje ostavitelj odredi oporukom. Na nasljednike se nasljeđivanjem prenose imovinska i moralna autorska prava i to je jedina iznimka prenošenja inače neprenosivih moralnih autorskih prava.

4. SADRŽAJNA OGRANIČENJA AUTORSKOG PRAVA I SRODNIH PRAVA

ZAPSP su propisana određena sadržajna ograničenja autorskog prava na način da se propisuju slučajevi u kojima je dozvoljeno korištenje djela i od neovlaštenih osoba, kao što je primjerice reproduciranje za privatno, nekomercijalno korištenje, a bez traženja posebne dozvole autora djela.

Tako je ZAPSP propisano da je dopušteno, bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, umnožavanje, osim u trodimenzionalnom obliku, autorskih djela koja su trajno smještena na ulicama, trgovima, parkovima ili drugim mjestima pristupačnim javnosti te distribuiranje i priopćavanje javnosti takvih umnoženih primjeraka.¹¹⁶ To se ograničenje primjenjuje samo u pogledu vanjskog izgleda arhitektonskog objekta.¹¹⁷

Također je dopušteno organizatorima javnih izložbi ili aukcija da bez odobrenja nositelja prava i bez plaćanja naknade, u svrhu promoviranja takvih događaja i u opsegu potrebnom za tu svrhu, umnožavanje, na plakatima i u katalogima za te izložbe ili aukcije, i distribuiranje putem tih plakata i kataloga, djela vizualnih umjetnosti, arhitekture, primijenjenih umjetnosti,

¹¹⁴ ZAPSP, čl. 55.,

¹¹⁵ Zakon o nasljeđivanju, NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

¹¹⁶ ZAPSP, čl. 204. st. 1.

¹¹⁷ ZAPSP, čl. 204. st. 2.

industrijskog dizajna te fotografskih djela koja su izložena na javnoj izložbi ili aukciji ili namijenjena takvom izlaganju. No u tom se slučaju mora navesti izvor i autorstvo djela.¹¹⁸

5. POVREDE AUTORSKOG PRAVA

Autorsko pravo arhitekata može se povrijediti na razne načine.

Izmjenom ili uništenjem arhitektonskog djela može doći do povrede moralnog autorskog prava arhitekta. To se često događa jer na istoj stvari istovremeno postoji pravo vlasništva i autorsko pravo autora. S obzirom na to da vlasništvo daje najveću vlast na stvari, vlasnici često smatraju da imaju pravo raditi izmjene na nekretnini bez obzira na to što na njoj postoji i autorsko pravo. No odredbe ZAPSP u tom slučaju štite autora djela arhitekture. U konkretno ovom slučaju, radi se o zaštiti prava na poštovanje autorskog djela. Tako je u presudi Pž-1181/03 od 29. listopada 2003., Visoki trgovački sud Republike Hrvatske utvrdio da je tuženik počinio povredu moralnog prava tužitelja kao autora - pravo na poštivanje cjelovitosti djela, izvršivši određene radove na zgradi, izbijanje otvora i ugradnju šest novih prozora bez pristanka tužitelja.¹¹⁹

Autor ima pravo usprotiviti se deformiranju, sakaćenju i sličnom naruženju svojeg autorskog djela te se ima pravo usprotiviti uništenju izvornika ili posljednjeg primjerka svojeg autorskog djela.¹²⁰

Pravo autora da se usprotivi izmjenama jedno je od temeljnih moralnih prava autora.¹²¹

Iako se u tom slučaju radi o već spomenutom ograničenju prava vlasništva, to nikako ne znači da vlasnik ne može na toj nekretnini raditi nikakve izmjene. Već su u poglavlju o Odnosu autorskog prava i prava vlasništva¹²² izložene dopuštene mogućnosti koje ima vlasnik nekretnine na kojoj postoji i autorsko pravo autora.

S obzirom na to da izmjene djela mogu biti različitog stupnja — od izmjena uvjetovanih funkcionalnošću, nepotrebnih izmjena, pa do deformiranja djela, njegovog unakaženja i, na

¹¹⁸ ZAPSP, čl. 205.

¹¹⁹ Presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Pž-1181/03, 29.10.2003., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B1181S03D20031029>

¹²⁰ ZAPSP, čl. 29. st. 1.

¹²¹ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 29.

¹²² 2.4. Odnos autorskog prava i prava vlasništva, str. 10

koncu, potpunog uništenja, ne vrijedi za sve izmjene isto.¹²³ U postupku zaštite autorskih prava, kod određivanja naknade štete, priroda izmjene bit će relevantna.

Autoru djela arhitekture na kojem je označeno ime autora djela, svakako ostaje pravo da zbog svake izmjene zahtijeva da vlasnik zgrade uz njegovo ime stavi napomenu o nužnim izmjenama arhitektonskog djela i vremenu kad je to učinjeno ili da izbriše njegovo ime.

Dalje, drugi mogući način na koji dolazi do povrede autorskog prava je reprodukcijom ili distribucijom autorskog djela. U pravilu je autor nositelj tih prava, osim ako ista nije prenio ugovorom na treće ili je djelo nastalo u radnom odnosu pa je nositelj tih prava poslodavac. Ova se povreda često čini umnožavanjem projektne dokumentacije a povreditelji su često investitori, naručitelji ili korisnici.

Povrede u vidu izgradnje istog ili sličnog objekta (reproduciranja već izgrađenog objekta) mogu biti manje ili više očite. Jasan slučaj neovlaštene reprodukcije postoji tamo gdje povreditelj umnoži izvorne nacрте, ili neovlašteno izgradi objekt iz samih izvornika ili prema izvornom objektu.¹²⁴ Međutim, u SAD-u, u slučajevima gdje se kopiranje ne može dokazati, ono će se pretpostaviti tamo gdje nositelj autorskog prava dokaže da je povreditelj imao pristup izvornom radu, a postoje dostatne sličnosti između dvaju djela. Ne zahtijeva se savršena reprodukcija ni svjedočenje stručnog vještaka, već je mjerilo oko običnog promatrača i odgovor na pitanje bi li taj promatrač smatrao da je reprodukcija proizašla iz izvornika. Tamo gdje je sličnost velika, pristup djelu se podrazumijeva.¹²⁵

6. ZAŠTITA PRAVA U SLUČAJU POVREDE

Autor čije je autorsko pravo povrijeđeno, ima pravo na zaštitu svog autorskog prava.¹²⁶

Pravo na zaštitu ovlašćuje autora da od osobe koja je njegovo pravo povrijedila, ili njezina sveopćeg sljednika¹²⁷, zahtijeva prestanak povrede, naknadu štete, plaćanje naknade za neovlašteno korištenje, plaćanje zakonom određenog penala, vraćanje ili naknađivanje svih koristi koje je bez osnove stekla od povrijeđenog prava, utvrđenje učinjene povrede, kao i

¹²³ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 29.

¹²⁴ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 31.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ ZAPSP, čl. 273. st. 1.

¹²⁷ ZN, čl. 5. st. 1. Tko je naslijedio neku osobu, njezin je sveopći pravni sljednik.

objavu pravomoćne presude kojom je sud, makar i djelomično, udovoljio zahtjevu autora, usmjerenom na zaštitu autorskih prava.¹²⁸

Uz autora, pravo na zaštitu imaju nasljednici autora i osobe koje su pravo iz autorskog ili srodnog prava stekle ugovorom.¹²⁹

Tvorevine nastale povredom autorskog prava ne uživaju zaštitu predviđenu ZAPSP.¹³⁰ ZAPSP navodi zahtjeve na koje ima pravo autor čije je pravo povrijeđeno ili ugroženo.

6.1. ZAHTJEV ZA PRESTANAK POVREDE¹³¹

Autor čije je pravo povrijeđeno može zahtijevati prestanak povrede i zabranu takve ili slične povrede ubuduće. Da bi ostvario taj zahtjev, dovoljno je da se autor pozove na svoje autorsko pravo i dokaže da ga tuženik uznemirava. Ako tuženik tvrdi da ima pravo poduzimati ono što autora uznemirava, na tuženiku je da to dokaže.

Najčešća povreda autorskih prava autora djela arhitekture događa se neovlaštenom izmjenom nacrtu djela te izgradnjom zgrade prema tako neovlašteno izmijenjenom nacrtu. Tada autor ima pravo zahtijevati prestanak povrede, odnosno prestanak gradnje zgrade koja se gradi prema neovlašteno izmijenjenom nacrtu ili rušenje zgrade koja je na taj način već izgrađena.

6.2. ZAHTJEV ZA POPRAVLJANJE ŠTETE¹³²

Ako je povredom autorskog prava nastala šteta, autor može zahtijevati njezino popravlanje prema općim pravilima o popravljanju štete.

Opća pravila o popravljanju štete nalaze se u ZOO. Tamo je propisano da tko drugome prouzroči štetu, dužan ju je naknaditi ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje a predmnijeva se obična nepažnja.¹³³ S običnom nepažnjom ili nemarnošću postupa onaj štetnik koji u svom ponašanju ne upotrijebi onu pažnju koju bi upotrijebio dobar gospodarstvenik

¹²⁸ ZAPSP, čl. 273. st. 2.

¹²⁹ ZAPSP, čl. 273. st. 3. i 4.

¹³⁰ ZAPSP, čl. 273. st. 7.

¹³¹ ZAPSP, čl. 279.

¹³² ZAPSP, čl. 280.

¹³³ ZOO, čl. 1045. st. 1. i st. 2.

odnosno dobar domaćin (osobito pažljiv i savjestan čovjek), to je obična nepažnja (culpa levis).¹³⁴

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).¹³⁵

Pod popravljajem štete razumijeva se uklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastupile zbog određene štetne radnje. Obično se smatra da je posljedica odgovornosti za štetu - naknada štete.¹³⁶

Osoba koja je odgovorna za nastanak štete dužna je uspostaviti stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala. Ako se uspostavom prijašnjeg stanja šteta ne bi u potpunosti uklonila, odgovorna osoba dužna je za ostatak štete dati naknadu u novcu. Kad uspostava prijašnjeg stanja nije moguća, odgovorna je osoba dužna isplatiti oštećeniku odgovarajući iznos novca na ime naknade štete, s time da će se naknada u novcu dosuditi oštećeniku ako on to zahtijeva, a okolnosti danog slučaja ne opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.¹³⁷

Obveza naknade štete smatra se dospjelom u trenutku nastanka štete¹³⁸, te od tog trenutka oštećenik ima pravo i na kamate na iznos naknade zbog kašnjenja (zatezne kamate).

Oštećenik ima pravo na naknadu obične štete¹³⁹, ali i na naknadu izmakle koristi¹⁴⁰. Visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, osim slučaja kad zakon određuje što drugo. Pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem. Kad je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno, sud može odrediti visinu naknade prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.¹⁴¹

Navedeno vrijedi za naknadu imovinske odnosno materijalne štete.

Stoga ako dođe do povrede autorskih prava reprodukcijom ili distribucijom autorskog djela, a u pravilu je autor nositelj tih prava, osim ako ih autor nije prenio ugovorom na treće ili je djelo

¹³⁴ Klarić Petar, Vedriš Martin: Građansko pravo (IX. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, narodne novine d.d., Zagreb, rujna, 2006.), str. 599.

¹³⁵ ZOO, čl. 1046.

¹³⁶ Klaric-Vedris, loc. Cit. (bilj 124.), str. 627.

¹³⁷ ZOO, čl. 1085.

¹³⁸ ZOO, čl. 1086.

¹³⁹ Obična šteta je umanjenje imovine oštećenika.

¹⁴⁰ Izmakla korist je dobitak kojem se oštećenik nadao i koji bi dobio da nije bilo štetne radnje štetnika.

¹⁴¹ ZOO, čl. 1089.

nastalo u radnom odnosu pa je nositelj tih prava poslodavac, autor arhitektonskog djela ima pravo na naknadu imovinske štete koja nastane povredom njegovih imovinskih autorskih prava. Ova se povreda često čini umnožavanjem projektne dokumentacije ili plagiranjem nacрта, reproduciranjem već izgrađenog objekta, tj. izgradnje istog ili sličnog objekta a povreditelji su često investitori, naručitelji ili korisnici.

Neimovinska šteta nastaje uslijed povrede subjektivnih neimovinskih prava i interesa. Karakteristično je za te povrede da ih subjekt osjeća kao štete premda izravno ne pogađaju njegovu imovinu. Baš zbog toga što redovito izravno ne pogađaju imovinu, one se i ne popravljaju u obliku novčanog ekvivalenta (naknade štete), nego u obliku satisfakcije (zadovoljenja).¹⁴² U slučaju povrede prava osobnosti oštećenik može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom.¹⁴³

Kad je u pitanju neimovinska šteta, sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema. Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom. Za povredu ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe sud će, ako procijeni da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi joj pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.¹⁴⁴

Neimovinska šteta autora, kao posljedica povrede autorskog prava, odnosi se prvenstveno na povredu ugleda i časti.

Obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga.¹⁴⁵ Također, sud će na zahtjev oštećenika dosuditi pravičnu novčanu naknadu i za buduću neimovinsku štetu, ako je izvjesno da će ona trajati i u budućnosti.¹⁴⁶

Ako sud utvrdi postojanje povrede autorskog moralnog prava, zbog same povrede tog prava nastaje obvezno-pravni odnos odgovornosti za štetu. Povreda autorskog moralnog prava

¹⁴² Klaric-Vedris, loc. Cit. (bilj 124.), str. 590.

¹⁴³ ZOO, čl. 1099.

¹⁴⁴ ZOO, čl. 1100.

¹⁴⁵ ZOO, čl. 1103.

¹⁴⁶ ZOO, čl. 1104.

predstavlja sama po sebi nematerijalnu štetu te je moguće tražiti naknadu te nematerijalne štete neovisno o tome jesu li povredom autorskog moralnog prava doista nastupile duševne boli i u kojem intenzitetu. Zbog povrede autorskog moralnog prava dosuđuje se pravična novčana naknada koja predstavlja samo satisfakciju za učinjenu povredu izraženu u novcu, a ne i ekvivalentnu novčanu naknadu. Takvom pravičnom novčanom naknadom autor ne mora dobiti potpuno zadovoljenje zbog učinjene povrede njegovih autorskih moralnih prava.¹⁴⁷

Ako je za istu štetu odgovorno više osoba, one odgovaraju solidarno.

Tužitelj u svom zahtjevu treba navesti što sve zahtijeva od tuženika jer sud ne može dosuditi ništa izvan granica tužbenoga zahtjeva. Pa tako i ako sud smatra da tužitelju pripada više od onoga što je u tužbenom zahtjevu naveo, neće mu to dosuditi jer sud nije ovlašten prekoračiti tužbeni zahtjev.

Navedene tražbine zastarijevaju za pet godina.¹⁴⁸ Nakon nastupa zastare odštetnog zahtjeva oštećenik može zahtijevati od odgovorne osobe, po pravilima stjecanja bez osnove¹⁴⁹, da mu ustupi ono što je dobio radnjom kojom je prouzročena šteta.¹⁵⁰

Oštećenik bi i nakon što nastupi zastara mogao potraživati svoju tražbinu sudskim putem jer sud ne pazi na zastaru po službenoj dužnosti. No, ako bi štetnik podnio prigovor zastare, sud bi bio dužan odbiti oštećenikov tužbeni zahtjev zbog zastare tražbine.

U vezi s naknadom štete zbog povrede autorskog prava, značajna je presuda Visokog trgovačkog suda u Zagrebu, od 2. prosinca 2003. godine (br. Pž-6991/02). U tom predmetu, tužitelj je rad je prihvaćen na natječaju, međutim, tuženik je u izvedbi bitno odstupio od idejnog rješenja tužitelja. Prvostupanjski sud je utvrdio postojanje povrede autorova moralnog prava u tom slučaju, nastale deformiranjem, sakaćenjem i drugim mijenjanjem autorskog djela od strane tuženika, te je dosudio autoru naknadu u iznosu od 5.000,00 kn. Međutim, drugostupanjski sud je odlučio da se taj iznos ne može smatrati pravednim u konkretnom slučaju, te je ocijenio prikladnim iznos od 20.000,00 kn. Osim iznosa, osobito su bitni kriteriji navedeni u odluci, a kojima se sud rukovodio prilikom odlučivanja o visini naknade. Konkretno: da je povreda učinjena zbog stjecanja imovinske koristi (s obzirom na to da je zgrada napravljena u

¹⁴⁷ Presuda Visokog trgovačkog suda u Zagrebu, predmet br.: XVII Pž-2562/07-3, 30. svibnja 2007. godine, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba8056d1b4&q=>

¹⁴⁸ ZOO, čl. 225.

¹⁴⁹ ZOO, čl. 1111.

¹⁵⁰ ZOO, čl. 1110

komercijalne svrhe), da je povreda trajna, a šteta koju je prouzročila ima dugotrajne posljedice, te da treba voditi računa o poruci koju određivanjem iznosa sud šalje kako tuženiku, tako i široj javnosti, a koja ne smije biti izvan konteksta vremena i prostora u kojem živimo.¹⁵¹

6.3. ZAHTJEV ZA NAKNADU ZBOG NEOVLAŠTENOG KORIŠTENJA¹⁵²

Ako je autoru, neovlaštenim korištenjem autorskog djela ili predmeta srodnog prava povrijeđeno pravo iz ZAPSP, autor odnosno organizacija za kolektivno ostvarivanje tih prava može zahtijevati cijenu koja je uobičajena za tu vrstu korištenja.

Tako je Visoki trgovački sud u presudi br. 37 Pž-6267/2016-3 potvrdio presudu Trgovačkog suda u Zagrebu kojom je prvostupanjski, Trgovački sud naložio tuženicama da plate tužitelju iznos naknade od 197.685,00 kn s pripadajućim zateznim kamatama zbog neovlaštenog korištenja autorskog djela. Tuženici su raspisali natječaj za izradu idejnog urbanističko-arhitektonskog rješenja za poslovno stambeni blok te su izričito u natječaju naveli da im je namjera izgradnja objekta. Tuženik je u sudskom postupku priznao da mu nije bila namjera izgradnja objekta nego prodaja nekretnine, no tu namjeru nije javno objavio u natječaju. Tužitelj, autor idejnog urbanističko-arhitektonskog rješenja, prijavljujući se na natječaj pristao je da se njegovo autorsko djelo koristi za izgradnju objekta a ne za prodaju zemljišta za što su ga tuženici neovlašteno koristili, kako bi zemljište prodali po višoj cijeni. Tim su neovlaštenim korištenjem autorskog djela tuženici povrijedili pravo autora te autor ima pravo od tuženika zahtijevati cijenu koja je uobičajena za tu vrstu korištenja. Dakle, ako pri osnivanju prava iskorištavanja autorskog djela nije izričito naveden način korištenja autorskog djela, smatra se da je stjecatelj stekao pravo koristiti autorsko djelo samo na način potreban za ispunjenje svrhe pravnog posla na temelju kojeg se stječe pravo a ne i u neke druge svrhe.¹⁵³

¹⁵¹ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 35. i 36.

¹⁵² ZAPSP, čl. 281.

¹⁵³ Presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, u pravnoj stvari tužitelja D. d.o.o., Z. protiv 1. tuženika U. O. d.d., Z., i 2. tuženika D. E. d.o.o., Z., radi naknade zbog neovlaštenog korištenja autorskog djela, Poslovni broj: 37 Pž-6267/2016-3, 18. siječnja 2019., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba8093a4f5&q=>

6.4. ZAHTJEV ZA POVRAT STEČENOG BEZ OSNOVE¹⁵⁴

Ako su protupravnim korištenjem prava iz ZAPSP stečene neke koristi, autor može zahtijevati vraćanje ili naknađivanje svih koristi koje su bez osnove stečene od povrijeđenog prava, prema općim pravilima o stjecanju bez osnove.

Opća pravila o stjecanju bez osnove nalaze se u ZOO.

Stjecanjem bez osnove smatra se, kad dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu i tada je stjecatelj dužan vratiti ju, odnosno, ako to nije moguće, naknaditi vrijednost postignute koristi. Pod prijelazom imovine razumijeva se i stjecanje koristi izvršenom radnjom. Obveza vraćanja, odnosno nadoknade vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnovu koja se nije ostvarila ili koja je kasnije otpala.¹⁵⁵

Kad se vraća ono što je stečeno bez osnove, moraju se vratiti plodovi i platiti zatezne kamate, i to, ako je stjecatelj nepošten od dana stjecanja, a inače od dana podnošenja zahtjeva.¹⁵⁶

6.5. ZAHTJEV ZA OBJAVU PRESUDE¹⁵⁷

Autor čije je pravo iz ZAPSP povrijeđeno ima pravo zahtijevati da pravomoćna presuda kojom se makar i djelomično udovoljilo njegovu zahtjevu usmjerenom na zaštitu njegova autorskog prava bude objavljena u sredstvima javnog priopćavanja na trošak tuženika. Sud će na prijedlog tužitelja odlučiti u kojem će sredstvu javnog priopćavanja presuda biti objavljena te hoće li se objaviti cijela presuda ili njezin dio. Odluči li sud da se objavi samo dio presude, mora se objaviti barem izreka, kao i onaj dio presude iz kojeg je vidljivo o kakvoj se povredi radi i tko je povrijedio odnosno pravo.

¹⁵⁴ ZAPSP, čl. 282.

¹⁵⁵ ZOO, čl. 1111.

¹⁵⁶ ZOO, čl. 1115.

¹⁵⁷ ZAPSP, čl. 283.

6.6. ZAHTJEV ZA UNIŠTENJE, PREINAČENJE ILI PREDAJU PRIMJERAKA NASTALIH POVREDOM I SREDSTAVA KOJIMA JE POVREDA POČINJENA¹⁵⁸

Nositelj prava čije je pravo iz ZAPSP povrijeđeno može zahtijevati, na teret osobe koja je pravo povrijedila, uništenje odnosno preinačenje svih primjeraka koji su bespravno izrađeni ili stavljeni na tržište ili su namijenjeni stavljanju na tržište.

Umjesto toga nositelj prava čije je pravo povrijeđeno može zahtijevati da mu kršitelj prava koji je u posjedu primjeraka nastalih povredom autorskih prava, ili je njihov vlasnik, preda takve primjerke, uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje.

No navedeno se odnosi na arhitektonska djela samo ako postoji posebno opravdan razlog za njihovo uništenje odnosno predaju.

Ovakva odredba je razumljiva kada se u obzir uzme činjenica da iza izgrađenog djela arhitekture stoji znatno više sredstava nego iza, primjerice, piratskog audio ili video CD-a, te da to povlači bitno pitanje sukoba prava vlasništva nad izgrađenim objektom i autorskog prava.¹⁵⁹

Također ako bi prihvaćanje zahtjeva za uništenjem, preinačenjem ili predaju primjeraka koji su nastali povredom i sredstava kojima je povreda počinjena, bilo nerazmjerno naravi i intenzitetu povrede, a povreda se može otkloniti na neki drugi način, sud može, u granicama tužbenog zahtjeva, za takav slučaj odrediti druge potrebne mjere. U tom slučaju nositelju prava pripada barem naknada u iznosu koji ne može biti manji od iznosa koji bi dobio za ovlašteno korištenje.

Zahtjevi u odnosu na treće poštene osobe zastarijevaju u roku od tri godine otkad je nositelj prava saznao za bespravnu izradu predmeta odnosno njihovo stavljanje na tržište odnosno da su namijenjeni za stavljanje na tržište, a najkasnije za pet godina od bespravne izrade odnosno stavljanja na tržište.

¹⁵⁸ ZAPSP, čl. 284.

¹⁵⁹ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 37.

6.7. ZAHTJEV KOD POVREDE PRAVA NAVOĐENJA AUTORA I UMJETNIKA IZVOĐAČA¹⁶⁰

Uz ostale navedene zahtjeve, autor i umjetnik izvođač čije ime, pseudonim ili neka druga umjetnička oznaka nisu navedeni prilikom korištenja autorskog djela odnosno umjetničke izvedbe, ili su pogrešno ili nepotpuno navedeni, mogu zahtijevati od osoba koje koriste autorsko djelo ili umjetničku izvedbu da ih naknadno odnosno ispravno navedu autorom ili umjetnikom izvođačem. To se na odgovarajući se način primjenjuje kad se, protivno zabrani, pri korištenju autorskog djela odnosno umjetničke izvedbe navede autor odnosno umjetnik izvođač. Autor odnosno umjetnik izvođač neće imati pravo na nabrojane zahtjeve ako se autorsko djelo odnosno umjetnička izvedba koriste uz njihovo odobrenje, a način korištenja je takav da ne omogućava navođenje autora odnosno umjetnika izvođača.

Pa tako u slučaju koautorskog ili sastavljenog autorskog djela, svi autori moraju biti navedeni. Izostavljanjem navođenja jednog od njih došlo bi do povrede moralnih autorskih prava tog izostavljenog autora.

6.8. PRAVO NA PENAL¹⁶¹

Autor čije je pravo iz ZAPSP povrijeđeno namjerno ili krajnjom nepažnjom ima pravo zahtijevati od osobe koja je pravo povrijedila naknadu u dvostrukom iznosu od ugovorene (penal), a ako nije ugovorena, od odgovarajuće uobičajene naknade. U tom se slučaju ne može dokazivati da šteta nije nastala a ako je nastala šteta veća od penala, autor je ovlašten zahtijevati razliku do popravljivanja potpune štete.

Pravo na zaštitu prava iz ZAPSP ne zastarijeva ako ZAPSP drugačije ne odredi. Zahtjevi iz ZAPSP koji su po svojoj naravi obveznopravni, a za njih ZAPSP nije odredio poseban zastarni rok, zastarijevaju prema općim pravilima o zastari.¹⁶²

¹⁶⁰ ZAPSP, čl. 285.

¹⁶¹ ZAPSP, čl. 286.

¹⁶² ZOO, čl. 225.

6.9. PRIVREMENE MJERE

Autor može zahtijevati od suda da odredi provođenje određenih privremenih mjera i prije donošenja presude. Određivanje privremene mjere može prijedlogom zatražiti ovlaštena osoba koja učini vjerojatnim da je neko pravo iz ZAPSP povrijeđeno ili da postoji neposredna opasnost od povrede tih prava. Iz te zakonske formulacije vidljivo je da nositelj prava ne mora dokazati izvjesnost povrede, odnosno opasnosti, već je dovoljno postojanje vjerojatnosti, znači dovoljno je da više argumenata govori u prilog tvrdnjama nositelja prava nego protiv njih.¹⁶³

Jednom kad je privremena mjera predložena od ovlaštene osobe, sud će biti dužan donijeti je ako suprotna strana ne dokaže, predocjenjem isprave ili drugog dokaza, da ne vrijeđa pravo podnositelja prijedloga.¹⁶⁴

ZAPSP razlikuje privremene mjere zbog povrede prava te privremene mjere radi osiguranja dokaza.

Privremene mjere zbog povrede prava mogu se izreći na zahtjev autora koji učini vjerojatnim da mu je pravo iz ZAPSP povrijeđeno ili da prijeti opasnost od povrede, te sud može odrediti bilo koju privremenu mjeru koja je usmjerena na prestanak ili sprječavanje povrede (npr. sud može naložiti osobi koja čini povredu da prestane, odnosno odustane od radnji kojima se povređuje pravo).¹⁶⁵

Na zahtjev autora koji učini vjerojatnim da mu je pravo iz ZAPSP povrijeđeno u obavljanju gospodarske djelatnosti s ciljem pribavljanja imovinske ili komercijalne koristi te da mu zbog takve povrede prijeti nenadoknativa šteta, osim navedenih privremenih mjera, sud može odrediti i oduzimanje pokretnina ili nekretnina u vlasništvu protivnika osiguranja koje nisu u neposrednoj vezi s povredom, kao i zabranu raspolaganja sredstvima na računu kod financijskih institucija i raspolaganja drugom imovinom. Radi određivanja i provedbe takvih privremenih mjera, sud može zahtijevati od protivnika osiguranja ili drugih osoba koje time raspolažu dostavu bankovnih, financijskih i drugih ekonomskih podataka ili pristup drugim potrebnim podacima i dokumentima.¹⁶⁶

¹⁶³ Triva, S., Građansko parnično procesno pravo, Narodne Novine, Zagreb, 1978.

¹⁶⁴ Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 38

¹⁶⁵ ZAPSP, čl. 288. st. 1.

¹⁶⁶ ZAPSP, čl. 288. st. 2.

Navedene privremene mjere mogu se izreći i bez obavješćivanja protivnika osiguranja ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim da u protivnom privremena mjera neće biti učinkovita ili da je s obzirom na osobito teške okolnosti povrede to potrebno. U tom slučaju će sud rješenje o privremenoj mjeri, odmah nakon njezine provedbe, dostaviti protivniku osiguranja.

U rješenju kojim se određuje privremena mjera sud će odrediti i trajanje te mjere, a ako je mjera određena prije podnošenja tužbe, i rok u kojemu predlagatelj osiguranja mora podnijeti tužbu radi opravdanja mjere, koji ne može biti kraći od 20 radnih dana odnosno 31 kalendarski dan od dana dostave rješenja predlagatelju osiguranja, ovisno o tome koji kasnije istječe.¹⁶⁷

Na određivanje privremenih mjera iz ovoga članka primjenjuje se zakon kojim se uređuju ovrha i osiguranje.¹⁶⁸

Navedene mogućnosti izricanja privremenih mjera odnose se na povrede prava koje priznaje ZAPSP, ali ne utječu na mogućnost određivanja privremenih mjera prema drugim odredbama ZAPSP i zakonu kojim se uređuje ovrha i osiguranje (OZ).¹⁶⁹

Na privremene mjere radi osiguranja dokaza odnosi se sve već navedeno, razlika je jedino u svrsi samih mjera koje su ovdje usmjerene na to da se osiguraju dokazi za postupak koji je u tijeku ili će tek biti pokrenut.¹⁷⁰

Za autore arhitektonskih djela najbitnijom možemo smatrati mjeru zabrane nastavljanja započetih radnji kojima bi se mogla nanijeti povreda prava ili zabrane nastavljanja takvih radnji¹⁷¹, u tom smislu autor/arhitekt čije autorsko pravo vrijeda gradnja drugog objekta ili je vjerojatno da će takva gradnja započeti može zahtijevati od suda zabranu daljnjih radova.¹⁷²

Privremene mjere su brz i učinkovit način na koji autor može postići da prestane povreda njegovih prava ili da spriječi povredu ako postoji opasnost da njegova autorska prava budu povrijeđena. Privremene mjere sud može izreći i prije donošenja presude pa čak i prije pokretanja sudskog postupka. Rješenje kojim se usvaja prijedlog i određuje privremena mjera

¹⁶⁷ ZAPSP, čl. 288. st. 4.

¹⁶⁸ Ovršni zakon, NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, dalje OZ.

¹⁶⁹ ZAPSP, čl. 288. st. 9.

¹⁷⁰ ZAPSP, čl. 289.

¹⁷¹ ZAPSP, čl. 288. st. 1. t. 1.

¹⁷² Poturčić Marina, loc. cit. (bilj. 20), str. 38.

izvršava se odmah po donošenju, a također postoji mogućnost određivanja kazne, sa svrhom prisilnog provođenja privremene mjere.¹⁷³

7. SUDSKA NADLEŽNOST U POSTUPCIMA ZAŠTITE AUTORSKIH PRAVA

Zakonom o parničnom postupku¹⁷⁴ je propisana stvarna nadležnost Trgovačkih sudova u sporovima vezanim uz zaštitu autorskih prava.¹⁷⁵

Za rješavanje sporova koji se odnose na zaštitu i uporabu industrijskog vlasništva, autorskog prava i srodnih prava i drugih prava intelektualnog vlasništva, mjesno su nadležni sljedeći trgovački sudovi: Trgovački sud u Dubrovniku, Trgovački sud u Osijeku, Trgovački sud u Rijeci i za područje Trgovačkog suda u Pazinu, Trgovački sud u Splitu i za područje Trgovačkog suda u Zadru, Trgovački sud u Zagrebu i za područje Trgovačkog suda u Bjelovaru i Trgovačkog suda u Varaždinu.¹⁷⁶

U čl. 296. st. 1. ZAPSP nalaze se prekršajne odredbe. U tom su stavku. u točkama od 1.-87. nabrojane radnje za koje će onaj koji poduzme neku od navedenih radnji, prekršajno odgovarati. Počinitelji će se kazniti novčanom kaznom, a iznos novčane kazne se razlikuje ovisno o tome je li povreditelj fizička ili pravna osoba. Točan iznos koji će neki počinitelj biti dužan platiti odredit će sud prema okolnostima konkretnog slučaja. Predviđena je stroža kazna ako je počinitelj počinio prekršaj radi stjecanja imovinske koristi.¹⁷⁷

U glavi 27. Kaznenog zakona¹⁷⁸, u čl. 284.-290. nalaze se kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva. Tamo je propisano što se smatra kaznenim djelom, kojim se radnjama čini kazneno djelo i kakvu kaznu može očekivati počinitelj.

¹⁷³ Privremene mjere — Glava 31. (čl. 292 — 307) Ovršnog zakona; osobitu važnost kod povrede autorskog prava imaju privremene mjere kod osiguranja nenovčane tražbine (čl. 298, 299).

¹⁷⁴ Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, dalje: ZPP.

¹⁷⁵ ZPP, čl. 34. b.

¹⁷⁶ Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN 67/18, 21/22, dalje: ZPSS, čl. 7.

¹⁷⁷ ZAPSP, čl. 300.

¹⁷⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, dalje: KZ.

Općinski kazneni sud u Zagrebu nadležan je za postupanje u svim predmetima kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva, a Općinski prekršajni sud u Zagrebu za postupanje u svim predmetima prekršajnogpravne zaštite intelektualnog vlasništva.¹⁷⁹

8. ZAKLJUČAK

U pravilu jedini autori djela arhitekture su arhitekti te je jedna od pretpostavki učinkovitosti odredaba kojima sam se u ovom radu bavila, da ih poznaju sami autori zbog čijih je interesa ZAPSP i donesen. Kada bi oni sami znali kako ih ZAPSP štiti, koja su njihova prava i mogućnosti da se unaprijed zaštite, te koje im opcije stoje na raspolaganju kada dođe do povrede, svrha ZAPSP bila bi ispunjena.

Stoga sam kroz kratku anketu htjela provjeriti poznavanje autorskih prava uopće, među studentima završne godine Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, znači među grupom ljudi koja će za neki kratki period doći u svijet rada i baviti se stvaranjem arhitektonskih djela. Anketa se rješavala preko interneta a rezultati možda nemaju statistički značaj ali mogu poslužiti kao dobra orijentacija.

Za početak, zabrinjavajuće je da se od 34 studenta koji su sudjelovali u anketi, polovica njih dosada nije upoznala s autorskim pravima. Od polovice ispitanih koji su se izjasnili da su se upoznali s autorskim pravima, 30 % njih se s autorskim pravima upoznalo preko interneta, samostalno istražujući. Skoro 60 % ispitanih svoje bi poznavanje autorskih prava ocijenilo ocjenom nedovoljan. 33 od 34 ispitanih smatra autorska prava bitnim za područje kojim će se u životu baviti i isti toliki broj studenata ima želju naučiti više o autorskim pravima na djelima arhitekture i njihovoj zaštiti. Poražavajuće je da tijekom studiranja na fakultetu nemaju organizirana predavanja o autorskim pravima.

Ni najbolji propis ne ispunjava svoju svrhu ako ga ne poznaju oni na koje se taj propis odnosi. No mjesta za napredak ima. Možda je jedan od načina uvođenje obveznog kolegija koji bi se bavio autorskim pravima na djelima arhitekture i koji bi buduće arhitekthe pripremio za izazove s kojima će u radu susresti.

¹⁷⁹ ZPSS, čl. 2., st. 4.

9. IZVORI

- 1) Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine (<https://wipolex.wipo.int/en/text/278701>),
- 2) Henneberg, I., Ugovor o autorskom djelu, Pravo i porezi, br. 2., 1997.,
- 3) Dimovska, Sabina, Trajanje autorskih i srodnih prava, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2015.,
- 4) Državni zavod za intelektualno vlasništvo,
<https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/zakonodavstvo/medjunarodni-ugovori/> (18. kolovoz 2022.)
<https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/povijest/> (19. kolovoz 2022.)
<https://www.dziv.hr/print.aspx?id=933> (13. rujan 2022.),
- 5) Duraković Mia Jug: Pregled razvoja autorskog prava u Republici Hrvatskoj s naglaskom na promjene, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, 3/2009.,
- 6) Enciklopedija.hr <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26905> (12. rujan 2022.),
- 7) Eur-lex.europa, [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22005A0128\(01\)&from=GA](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:22005A0128(01)&from=GA) (19. kolovoz 2022.),
- 8) Europa.eu https://europa.eu/citizens-initiative/how-it-works/faq/faq-eu-competences-and-commission-powers_hr (13. rujan 2022.),
- 9) Informator, stručni članci, <https://informator.hr/strucni-clanci/vremeplov-anin-statut-5-travnja-1710> (18. kolovoz 2022.),
- 10) Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.,
- 11) Klarić Petar, Vedriš Martin: Građansko pravo (IX. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, narodne novine d.d., Zagreb, rujan, 2006.),
- 12) Kuharić, Ines, Ključne koncepcije autorskog prava u hrvatskim zakonima od 1846. do 2007. godine, 2012.,
- 13) Poturčić Marina, Autorsko pravo u arhitekturi, Hrvatska komora arhitekata i inženjera u graditeljstvu, Razred Arhitekata, Zagreb, 2006.,
- 14) Pravilnik o sadržaju i izgledu ploče kojom se označava gradilište (NN 42/2014),

- 15) R. Matanovac Vučković, I. Kunda, Materijalnopravno i kolizijskopravno uređenje intelektualnog vlasništva nastalog u radnom odnosu, Zb. Prav. fak. Rij. (1991) v. 32, br. 1, 75-125 (2011), str. 90.- 98.,
- 16) Triva, S., Građansko parnično procesno pravo, Narodne Novine, Zagreb, 1978.,
- 17) Ovršni zakon, NN 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20.,
- 18) Pravilnika o standardu usluga arhitekata, Skupština Hrvatske komore arhitekata, 13. prosinca 2013. godine.,
- 19) Smjernice za izračun cijena dizajna, <http://dizajn.hr/wp-content/uploads/2016/02/hdd-cjenik-web.pdf>, (24. kolovoz 2022.),
- 20) Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, predmet br.: Pž-1195/92, 22.09.1992., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B1195S92D19920922#>,
- 21) Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, predmet br.: Pž-1181/03, 29.10.2003., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B1181S03D20031029>
- 22) Visoki trgovački sud u Zagrebu, predmet br.: XVII Pž-2562/07-3, 30. svibnja 2007. godine, <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba8056d1b4&q=> ,
- 23) Visoki Trgovački sud Republike Hrvatske, predmet br.: 37 Pž-6267/2016-3, 18. siječnja 2019., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionText?id=090216ba8093a4f5&q=>
- 24) Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima NN 111/2021.,
- 25) Zakon o gradnji, NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19.,
- 26) Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22.,
- 27) Zakon o komori arhitekata i komorama inženjera u graditeljstvu i prostornom uređenju, NN 78/15, 114/18, 110/19.,
- 28) Zakon o nasljeđivanju, NN 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.,
- 29) Zakon o obveznim odnosima NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21.,
- 30) Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22.,
- 31) Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN 67/18, 21/22.,
- 32) Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14.,
- 33) Zakon o zaštiti autorskog prava iz 1946., Službeni list, broj 45., 4. 6. 1946.

